

**Конвенція
про поліпшення долі поранених і хворих
у діючих арміях
(укр/рос)**

Статус Конвенції див. ([995_c23](#))

{ Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом ПВР УРСР
([114a-03](#)) від 03.07.54 }

{ Додатково див. Протоколи
([995_199](#)) від 08.06.1977
([995_200](#)) від 08.06.1977
([995_g74](#)) від 08.12.2005 }

{ Про зняття застережень та здійснення заяви див. Закон України
N 3413-IV ([3413-15](#)) від 08.02.2006, ВВР, 2006, N 22, ст.198 }

Дата підписання: 12.08.1949
Дата підписання від імені України: 12.12.1949
Дата ратифікації Україною: 03.07.1954
Дата набрання чинності для України: 03.01.1955

Офіційний переклад

Преамбула

Нижчепідписані Вповноважені Урядів, представлених на Дипломатичній конференції, яка проходила в Женеві з 21 квітня до 12 серпня 1949 року з метою перегляду Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 27 липня 1929 року, домовилися про таке:

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції за будь-яких обставин.

Стаття 2

Крім положень, які виконуються в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової чи повної окупації території держави однієї з Високих Договірних Сторін, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Хоча одна з держав, що перебувають у конфлікті, може не бути учасницею цієї Конвенції, держави, які є учасницями цієї Конвенції, залишаються зобов'язаними застосовувати її положення у своїх взаємовідносинах. Крім того, вони зобов'язані застосовувати положення Конвенції стосовно зазначеної вище держави, якщо остання

приймає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру та виникає на території держави однієї з Високих Договірних Сторін, кожна зі сторін конфлікту повинна застосовувати, як мінімум, такі положення:

1. За будь-яких обставин гуманно ставитися до осіб, які не беруть активної участі у військових діях, зокрема до тих осіб зі складу збройних сил, які склали зброю, а також тих, які припинили участь у військових діях у зв'язку з хворобою, пораненням, триманням під арештом чи з будь-якої іншої причини, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи вірування, статі, походження чи майнового стану чи будь-якими іншими аналогічними критеріями.

З цією метою заборонено зараз і надалі будь-коли та будь-де вчиняти стосовно зазначених вище осіб такі дії:

a) насилля над життям та особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;

b) захоплення заручників;

c) наругу над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе ставлення;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2. Підбирати поранених і хворих та надавати їм допомогу.

Безстороння гуманітарна організація, така як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

Нейтральні держави за аналогією застосовують положення цієї Конвенції щодо поранених і хворих, а також медичного та духовного персоналу збройних сил конфлікту, прийнятих або інтернованих на території їхніх держав, а також знайдених померлих.

Стаття 5

До осіб, які знаходяться під захистом, але потрапили під владу супротивника, ця Конвенція застосовується до моменту їхньої остаточної репатріації.

Стаття 6

Крім угод, спеціально передбачених статтями 10, 15, 23, 28, 31, 36, 37 та 52, Високі Договірні Сторони можуть укладати інші

спеціальні угоди з усіх питань, які, на їхню думку, доцільно врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна ні погіршувати становище поранених і хворих, а також медичного й духовного персоналу, визначене цією Конвенцією, ні обмежувати права, які вона їм надає.

Поранені та хворі, а також медичний і духовний персонал, продовжують користуватися привілеями, що випливають із таких угод, протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків, коли зазначені вище або укладені пізніше угоди містять чіткі положення, що їй суперечать, а також крім випадків, коли та чи та сторона конфлікту вживає стосовно них більш сприятливих заходів.

Стаття 7

Поранені та хворі, а також медичний і духовний персонал за жодних обставин не можуть частково або цілком відмовлятися від прав, гарантованих їм цією Конвенцією та спеціальними угодами, зазначеними в попередній статті, якщо такі будуть.

Стаття 8

Ця Конвенція застосовується в співпраці та під контролем держав-покровительок, на яких покладено обов'язок охороняти інтереси сторін конфлікту. Із цією метою держави-покровительки можуть, крім свого дипломатичного та консульського персоналу, призначати делегатів із числа своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Призначення цих делегатів підлягає схваленню державою, в якій вони виконуватимуть свої обов'язки.

Сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за будь-яких обставин не повинні виходити за межі своєї місії, визначеної цією Конвенцією. Вони, зокрема, повинні враховувати нагальні потреби безпеки держави, в якій вони виконують свої функції. Їхня діяльність може бути обмежена тільки як винятковий і тимчасовий захід, коли це вважається за необхідне у зв'язку з нагальними воєнними потребами.

Стаття 9

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарній діяльності, яку може здійснювати Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація для захисту поранених і хворих, а також медичного та духовного персоналу, і для надання їм допомоги, за згодою заінтересованих сторін конфлікту.

Стаття 10

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли погодитися довірити будь-якій організації, яка надає всі гарантії безсторонності й дієвості, обов'язки, що покладаються цією Конвенцією на держави-покровительки.

Якщо поранені та хворі або медичний і духовний персонал не мають користі або перестали мати користь із будь-яких причин від діяльності держави-покровительки або організації, передбаченої у викладеному вище першому абзаці, то держава, яка їх затримує, повинна звернутися до нейтральної держави або до такої організації з проханням узяти на себе функції, які згідно із цією Конвенцією

виконує держава-покровителька, визначена сторонами конфлікту.

Якщо захист не можна організувати належним чином, то держава, що затримує осіб, які перебувають під захистом, звертається з проханням до гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, або приймає її пропозицію взяти на себе гуманітарні функції, які держави-покровительки виконують згідно із цією Конвенцією, за умови дотримання положень цієї статті.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила відповідна держава або яка пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з усвідомленням відповідальності перед стороною конфлікту, від якої залежать особи, яких захищає ця Конвенція, а також зобов'язана надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Жодний відступ від попередніх положень не може бути зроблений спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у свободі вести переговори з іншою державою або її союзниками через воєнні події, зокрема в разі окупації всієї або значної частини території зазначеної держави.

Щоразу, коли в цій Конвенції є згадування держави-покровительки, це згадування стосується також організацій, які замінюють її згідно із цією статтею.

Стаття 11

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважають це доцільним в інтересах осіб, які знаходяться під захистом, зокрема в разі виникнення розбіжностей між сторонами конфлікту щодо застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надають свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжностей.

З цією метою кожна з держав-покровительок може на прохання однієї зі сторін чи з власної ініціативи запропонувати сторонам конфлікту провести зустріч їхніх представників, зокрема представників органів влади, відповідальних за поранених і хворих а також медичний і духовний персонал, можливо на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту зобов'язані виконувати пропозиції, зроблені їм із цією метою. Держави-покровительки можуть у разі необхідності запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави, або особу, делеговану Міжнародним комітетом Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у цій зустрічі.

Розділ II

ПОРАНЕНІ ТА ХВОРИ

Стаття 12

Особовий склад збройних сил та інші особи, зазначені в наступній статті, які є пораненими або хворими, повинні користуватися повагою та захистом за будь-яких обставин.

Сторона конфлікту, під владою якої вони можуть знаходитися, забезпечує їм гуманне ставлення та догляд без будь-якої дискримінації за ознакою статі, раси, національності, релігії, політичних переконань або іншими аналогічними критеріями. Суворо забороняються будь-які замахы на їхнє життя чи будь-яке насилля над їхньою особистістю; зокрема, їх заборонено вбивати або знищувати, піддавати тортурам чи біологічним дослідям, залишати

умисно без медичної допомоги та обслуговування або умисно створювати умови для їхнього зараження чи інфікування.

Пріоритетність у наданні медичної допомоги дозволяється лише з медичних причин термінового характеру.

До жінок повинні ставитися з усією особливою повагою, яка відповідає їхній статі. Сторона конфлікту, яка змушена залишити супротивнику поранених або хворих, залишає разом із ними, наскільки це дозволяють воєнні міркування, частину свого медичного персоналу та спорядження для сприяння догляду за ними.

Стаття 13

Ця Конвенція застосовується до поранених і хворих, які належать до таких категорій:

1. Особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною таких збройних сил.

2. Членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо ця територія окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема такі організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

a) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;

b) мають постійний відмітний знак, добре помітний на відстані;

c) носять зброю відкрито;

d) здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни.

3. Членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує.

4. Осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб із екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл збройних сил, яких вони супроводжують.

5. Членів екіпажів суден торгового флоту, у тому числі капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права.

6. Жителів неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

Стаття 14

З урахуванням положень статті 12 поранені та хворі воюючої сторони, які потрапили під владу супротивника, вважаються військовополоненими, і до них застосовуються норми міжнародного

права, яке стосується військовополонених.

Стаття 15

Завжди, а особливо після бою, сторони конфлікту повинні без затримки вживати всіх можливих заходів для того, щоб розшукати й підібрати поранених і хворих для захисту їх від мародерства та поганого ставлення, для забезпечення їм належного догляду, а також для того, щоб розшукати мертвих та запобігти їхньому пограбуванню.

Щоразу, коли дозволяють обставини, улаштовують короткочасне перемир'я чи припинення вогню або досягають місцевих домовленостей, щоб дати змоги підібрати, обміняти й транспортувати поранених, які були залишені на полі бою.

Так само між сторонами конфлікту можуть укладатися локальні домовленості про евакуацію поранених і хворих із зони облоги чи оточення, та обмін ними, а також про пропуск медичного й релігійного персоналу й техніки на їхньому шляху до цієї зони.

Стаття 16

Сторони конфлікту повинні якомога швидше реєструвати стосовно кожного пораненого, хворого або померлого супротивної сторони, які потрапили під їхню владу, будь-які подробиці, які можуть допомогти під час його ідентифікації.

Ці відомості повинні, по можливості, містити таку інформацію:

- a) зазначення держави, від якої він;
- b) армійський, полковий, особовий чи серійний номер;
- c) прізвище;
- d) ім'я чи імена;
- e) дату народження;
- f) будь-які інші подробиці, зазначені в його посвідченні особи чи на ідентифікаційному жетоні;
- g) дату й місце взяття в полон або смерті;
- h) подробиці щодо поранень, хвороби або причини смерті.

Зазначену вище інформацію якомога скоріше передають до описаного в статті 122 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими ([995_153](#)) від 12 серпня 1949 року Інформаційного бюро, яке передає цю інформацію державі, від якої залежать ці особи, за посередництва держави-покровительки й Центрального агентства у справах військовополонених.

Сторони конфлікту готують та надсилають одна одній через це саме бюро свідоцтва про смерть або належним чином засвідчені переліки померлих. Вони таким же чином збирають та передають одна одній через це саме бюро половину подвійного ідентифікаційного жетона, заповіти й інші документи, що є важливими для найближчих родичів, гроші та взагалі всі предмети, що є важливими для померлого, які мають об'єктивну або суб'єктивну цінність. Ці предмети а також непізнані предмети пересилають у запечатаних пакетах, до яких додаються заяви з усіма подробицями, які необхідні для встановлення особи померлих власників, і повний перелік вмісту

пакетів.

Стаття 17

Сторони конфлікту забезпечують таке становище, при якому похованню чи кремації померлих, що здійснюються, наскільки це дозволять обставини, індивідуально, передує ретельний, по можливості медичний, огляд тіл для констатації смерті, встановлення особи та забезпечення можливості складення звіту. Половина ідентифікаційного жетона або власне ідентифікаційний жетон, якщо він одинарний, залишаються на тілі.

Тіла піддають кремації лише тоді, коли це необхідно відповідно до обов'язкових вимог гігієни або у зв'язку з мотивами, пов'язаними з релігією померлого.

У разі кремації її обставини та причини детально викладають у свідоцтві про смерть або засвідченому списку померлих.

Вони, крім того, забезпечують гідне поховання померлих, по можливості відповідно до обрядів релігії, до якої вони належали, шанобливе ставлення до їхніх могил, групування могил, по можливості, відповідно до національності померлих, належний догляд за могилами та позначення їх так, щоб знайти їх можна було завжди. Із цією метою на початку воєнних дій вони організують офіційну службу реєстрації могил, щоб уможливити майбутню ексгумацію та забезпечити, незалежно від місцезнаходження могил, ідентифікацію тіл та їхнє можливе відправлення на батьківщину. Ці положення таким самим чином застосовуються до праху, який зберігається службою реєстрації могил до належного розпорядження ними відповідно до побажань батьківщини померлих.

Як тільки дозволяють обставини, але не пізніше закінчення воєнних дій, ці служби обмінюються через Інформаційне бюро, зазначене в другому пункті статті 16, переліками, в яких зазначено точне місцезнаходження й позначення могил разом із подробицями щодо померлих, які в них поховані.

Стаття 18

Військові власті можуть звертатися із закликом до милосердя жителів, щоб вони під їхнім контролем добровільно підбирали й доглядали поранених і хворих, та надавати особам, які відгукнулися на цей заклик, необхідний захист і пільги. Якщо супротивник установить чи поновить свій контроль над цим районом, він також повинен надати цим особам такий самий захист і такі самі пільги.

Військові власті повинні дозволяти жителям і благодійним товариствам, навіть на захоплених чи окупованих територіях, з власної ініціативи підбирати поранених і хворих та доглядати за ними, незалежно від їхньої національності. Цивільне населення повинно ставитися з повагою до таких поранених і хворих і, зокрема, утримуватися від насилля.

Жодна особа ніколи не може переслідуватися чи бути засудженою за те, що вона доглядала поранених або хворих.

Положення цієї статті не звільняють державу, яка окупує, від обов'язку надавати медичну допомогу та моральну підтримку пораненим і хворим.

Розділ III

МЕДИЧНІ ФОРМУВАННЯ ТА УСТАНОВИ

Стаття 19

На стаціонарні установи та пересувні медичні формування медичної служби за жодних обставин не може здійснюватися напад, натомість сторони конфлікту оберігають і захищають їх. Якщо вони потрапляють під владу супротивної сторони, їхній персонал може продовжувати виконувати свої обов'язки доти, доки держава, яка їх полонила, сама не забезпечить необхідний догляд за пораненими та хворими, виявленими в таких установах та формуваннях.

Відповідальні органи влади, по можливості, забезпечують таке розміщення зазначених медичних установ і формувань, при якому їхній безпеці не можуть загрозувати напади на військові об'єкти.

Стаття 20

На плавучі госпіталі, які знаходяться під захистом, забезпечуваним Женевською конвенцією про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі ([995_152](#)) від 12 серпня 1949 року, не повинні здійснюватися напади із суходолу.

Стаття 21

Захист, на який мають право стаціонарні установи та пересувні медичні формування медичної служби, не припиняється, якщо їх не використовують поза сферою їхніх гуманітарних функцій для вчинення дій, шкідливих для супротивника. Однак захист може бути припинений тільки після того, як було зроблене належне попередження, в якому в усіх випадках визначають обґрунтований строк, і після того, як таке попередження не було взяте до уваги.

Стаття 22

Наведені нижче обставини не вважаються такими, що позбавляють медичне формування або установу захисту, гарантованого статтею 19:

1. Персонал формування або установи озброєний і використовує зброю для самозахисту або захисту поранених і хворих, за якими він доглядає.

2. Через відсутність озброєних санітарів формування або установа охороняються пікетом, вартовими або конвоем.

3. У формуванні або установі знайдено стрілецьку зброю та боєприпаси, які були вилучені в поранених і хворих, але не здані належній службі.

4. У формуванні або установі виявлено персонал та майно ветеринарної служби, які не є невід'ємною частиною формування або установи.

5. Гуманітарна діяльність медичних формувань та установ чи їхнього персоналу включає надання допомоги цивільним пораненим або хворим.

Стаття 23

У мирний час Високі Договірні Сторони, а після початку воєнних дій сторони конфлікту можуть створювати на власній території, а в разі необхідності - на окупованих територіях, госпітальні зони та місцевості, організовані так, щоб захистити

від впливу війни поранених і хворих, а також персонал, який відповідає за організацію й управління цими зонами й місцевостями та догляд за особами, які там зосереджені.

З початком та під час воєнних дій відповідні сторони можуть укладати угоди про взаємне визнання створених ними госпітальних зон і місцевостей. Із цією метою вони можуть використовувати положення проекту угоди, що додається до цієї Конвенції, і вносити до нього необхідні, на їхню думку, зміни.

Державам-покровителькам та Міжнародному комітету Червоного Хреста пропонується надавати добрі послуги для сприяння створенню та визнанню цих госпітальних зон і місцевостей.

Розділ IV

ОСОБОВИЙ СКЛАД

Стаття 24

Медичний персонал, який займається виключно розшукуванням, підбиранням, транспортуванням або лікуванням поранених чи хворих або який запобігає захворюванням, особовий склад, який здійснює виключно керування медичними формуваннями та установами, а також духовний персонал, який знаходиться при збройних силах, користується повагою та захистом за всіх обставин.

Стаття 25

Особовий склад збройних сил, спеціально підготовлений для залучення, у разі необхідності, до роботи як госпітальних санітарів, медсестер або додаткових санітарів-носіїв для розшукування або підбирання, транспортування чи лікування поранених і хворих, так само користується повагою та захистом під час виконання ними цих обов'язків, коли він стикнувся із супротивником чи опинився під його владою.

Стаття 26

До зазначеного в статті 24 персоналу прирівнюються працівники національних товариств Червоного Хреста й інших добровільних товариств допомоги, належним чином визнаних та уповноважених своїми урядами, яких можуть залучати до виконання тих обов'язків, які виконує персонал, зазначений у названій статті, за умови, що на працівників таких товариств поширюється військово-законодавство.

Кожна Висока Договірна Сторона повідомляє іншій у мирний час або з початком чи під час воєнних дій - у будь-якому разі до початку їхньої фактичної діяльності - назви товариств, яких вона під свою відповідальність уповноважила надавати допомогу постійній медичній службі своїх збройних сил.

Стаття 27

Визнане товариство нейтральної країни може надавати допомогу стороні конфлікту своїм медичним персоналом та формуваннями лише за попередньою згодою свого уряду й з дозволу відповідної сторони конфлікту. Цей персонал і ці формування передаються під контроль цієї сторони конфлікту.

Нейтральний уряд повідомляє про цю згоду стороні, що є супротивником держави, яка приймає цю допомогу. Сторона конфлікту, яка приймає таку допомогу, зобов'язана повідомити про це

супротивній стороні перед тим як скористатися цією допомогою.

Ця допомога за жодних обставин не вважається як втручання у конфлікт.

Членів персоналу, зазначеного в першому абзаці, належним чином забезпечують посвідченнями особи, передбаченими статтею 40, до того, як вони залишать нейтральну країну, до якої вони належать.

Стаття 28

Визначений у статтях 24 та 26 персонал, який опинився під владою супротивної сторони, затримують лише такою мірою, якою цього вимагають стан здоров'я, духовні потреби та чисельність військовополонених.

Особи, які належать до персоналу, затримуваного в такий спосіб, не вважаються військовополоненими. Однак вони користуються принаймні всіма привілеями, що передбачені положеннями Женевської конвенції про поводження з військовополоненими ([995_153](#)) від 12 серпня 1949. Вони в рамках військового законодавства держави, яка їх затримує, і під керівництвом її компетентної служби, а також згідно з їхньою професійною етикою продовжують виконувати свої медичні та духовні обов'язки в інтересах військовополонених, переважно зі складу тих збройних сил, до яких вони самі належать. З метою виконання своїх медичних та духовних обов'язків вони користуються, крім того, такими пільгами:

a) їм дозволено періодично відвідувати військовополонених, які знаходяться в робочих командах чи госпіталях, розміщених поза табором. Держава, яка їх затримує, надає в їхнє розпорядження необхідні транспортні засоби;

b) у кожному таборі старший за званням медичний працівник керівного складу несе відповідальність перед військовими властями табору за професійну діяльність затримуваного медичного персоналу. Із цією метою з початку воєнних дій сторони конфлікту домовляються про співвідношення звань їхнього медичного персоналу, у тому числі персоналу товариств, визначених у статті 26. Цей медичний працівник і духовний персонал з усіх питань, що виникають у зв'язку з їхніми обов'язками, мають безпосередній доступ до військових та медичних властей табору, які надають їм необхідні можливості для ведення листування із цих питань;

c) хоча затримуваний у таборі персонал зобов'язаний дотримуватися внутрішньотабірного порядку, від нього не вимагають виконання робіт, не пов'язаних із його медичними або духовними обов'язками.

Під час воєнних дій сторони конфлікту домовляються про можливу заміну затримуваного персоналу та встановлюють порядок такої заміни.

Жодне з попередніх положень не звільняє державу, яка затримує, від зобов'язань, покладених на неї стосовно задоволення медичних і духовних потреб військовополонених.

Стаття 29

Члени особового складу, зазначеного в статті 25, які опинилися під владою супротивника, вважаються військовополоненими, але в разі необхідності їх залучають до виконання їхніх медичних

обов'язків.

Стаття 30

Персонал, затримання якого не є необхідним на підставі положень статті 27, повертають стороні конфлікту, до якої він належить, як тільки буде відкрито шлях для його повернення й дозволятимуть воєнні потреби.

Особи із числа такого персоналу не вважаються військовополоненими.

Однак вони користуються принаймні всіма привілеями, що передбачені положеннями Женевської конвенції про поводження з військовополоненими ([995_153](#)) від 12 серпня 1949 року. Вони продовжують виконувати свої обов'язки відповідно до наказів супротивної сторони, і їх залучають переважно до догляду за пораненими та хворими тієї сторони конфлікту, до якої вони самі належать.

Від'їжджаючи, вони забирають із собою майно, особисті речі, цінні предмети й інструменти, які їм належать.

Стаття 31

Відбір персоналу, який підлягає поверненню відповідно до статті 30, здійснюється незалежно від будь-яких міркувань із погляду раси, релігії або політичних переконань, але переважно з хронологічною послідовністю їхнього затримання й станом їхнього здоров'я.

Одразу після початку воєнних дій сторони конфлікту за допомогою спеціальної угоди можуть визначити процентне співвідношення персоналу, який підлягає затриманню, виходячи при цьому із чисельності військовополонених і їхнього розподілу по таборах.

Стаття 32

Особи, зазначені в статті 27, які потрапили під владу супротивної сторони, не можуть бути затримані.

Якщо не домовлено про інше, то їм дозволяють повернутися до своєї країни, або, якщо це неможливо, - на територію сторони конфлікту, на службі в якій вони знаходилися, як тільки буде відкрито шлях для їхнього повернення й дозволять воєнні міркування.

До свого звільнення вони продовжують виконувати свої обов'язки під керівництвом супротивної сторони; їх залучають переважно до догляду за пораненими та хворими тієї сторони конфлікту, на службі в якій вони перебували.

Від'їжджаючи, вони забирають із собою своє майно, особисті речі, цінні речі, інструменти, зброю та, по можливості, транспортні засоби, які їм належать.

Сторони конфлікту забезпечують цей персонал, поки він знаходиться під їхньою владою, такими самими продуктами харчування, житлом, забезпеченням та коштами, як і ті, що надаються відповідному персоналу їхніх збройних сил. Їжа за своєю кількістю, якістю й різноманітністю в будь-якому разі повинна бути достатньою для забезпечення зазначеному персоналу нормального

стану здоров'я.

Розділ V

БУДІВЛІ ТА СПОРЯДЖЕННЯ

Стаття 33

Спорядження пересувних медичних формувань збройних сил, яке потрапляє під владу супротивника, зберігають для догляду за пораненими та хворими.

Будівлі, спорядження та запаси стаціонарних медичних установ збройних сил продовжують підпадати під закони війни, але їхнє призначення не може бути змінено, поки вони потрібні для догляду за пораненими та хворими. Однак командири діючої армії можуть користуватися ними в разі невідкладної військової потреби за умови, що вони попередньо організували догляд за пораненими та хворими, за якими там доглядають.

Спорядження та запаси, визначені в цій статті, умисно знищуватися не можуть.

Стаття 34

Нерухоме та рухоме майно товариств допомоги, на які поширюються привілеї, установлені Конвенцією, вважаються приватною власністю.

Право ревізиції, яке визнане за тими, хто воює, за законами та звичаями війни, не здійснюється, за винятком випадків нагальної потреби, і лише після того як буде забезпечене благополуччя поранених і хворих.

Розділ VI

САНІТАРНИЙ ТРАНСПОРТ

Стаття 35

Транспорт із пораненими та хворими або медичним обладнанням оберігають і захищають так само, як і пересувні медичні формування.

Якщо такий транспорт, або транспортні засоби, потрапляє під владу супротивної сторони, то він підпадає під дію законів війни за умови, що сторона конфлікту, яка полонила такий транспорт, забезпечує в усіх випадках догляд за пораненими та хворими, що знаходяться в ньому.

Цивільний персонал і всі ревізовані транспортні засоби підпадають під загальні норми міжнародного права.

Стаття 36

Нападів на санітарні повітряні судна, тобто повітряні судна, які використовуються виключно для евакуації поранених і хворих та для транспортування медичного персоналу й обладнання, не здійснюють, натомість воюючі сторони оберігають їх, коли вони летять на висотах, у час та за маршрутами, про які спеціально домовилися відповідні воюючі сторони.

Вони повинні мати чітку відмітну емблему, передбачену статтею 38, поряд із зображенням свого національного прапора на

нижній, верхній та бокових площинах. На них наносять будь-які інші позначення, чи їх забезпечують відмітними засобами, про які воюючі сторони можуть домовитися на початку або в ході воєнних дій.

Якщо немає домовленості іншого характеру, то польоти над територією супротивника чи над територією, зайнятою супротивником, забороняються.

Санітарні повітряні судна повинні виконувати будь-яку вимогу щодо приземлення. У разі приземлення на вимогу літальний апарат із пасажирами може продовжити свій політ після огляду, якщо такий буде здійснено.

У разі вимушеної посадки на території супротивника або на території, зайнятій супротивником, поранені та хворі, а також екіпаж повітряного судна стають військовополоненими. З медичним персоналом поводяться відповідно до статті 24 та наступних статей.

Стаття 37

Санітарні повітряні судна сторін конфлікту можуть за умови дотримання положень, викладених у другому абзаці, пролітати над територією нейтральних держав, приземлятися на ній у разі необхідності або використовувати її для проміжної посадки. Вони повинні завчасно сповіщати нейтральні держави про свій політ над їхньою територією та виконувати будь-яку вимогу щодо приземлення або приводнення. Вони будуть захищені від нападу лише тоді, коли літатимуть за маршрутами, на висотах та в час, про які спеціально домовилися сторони конфлікту й відповідна нейтральна держава.

Однак нейтральні держави можуть установити умови чи обмеження щодо польотів санітарних повітряних суден над їхньою територією чи щодо їхнього приземлення. Ці можливі умови чи обмеження застосовують до всіх сторін конфлікту однаково.

Якщо між нейтральною державою та сторонами конфлікту немає домовленості іншого характеру, то нейтральна держава, коли цього вимагає міжнародне право, затримує поранених і хворих, висаджених санітарним повітряним судном на нейтральній території з дозволу місцевих органів влади, у такий спосіб, при якому вони не можуть знову взяти участь у воєнних діях. Витрати на їхнє розміщення та інтернування несе держава, від якої залежать ці поранені та хворі.

Розділ VII

ВІДМІТНА ЕМБЛЕМА

Стаття 38

На знак поваги до Швейцарії геральдична емблема у вигляді червоного хреста на білому тлі, що створена шляхом заміни кольорів федерального прапора протилежними їм кольорами, зберігається як емблема й відмітний знак медичної служби збройних сил.

Однак стосовно країн, що вже використовують як емблему замість червоного хреста червоний півмісяць або червоних лева й сонце на білому тлі, ці емблеми також визнаються умовами цієї Конвенції.

Стаття 39

Емблему зображають під керівництвом компетентних військових властей на прапорах, нарукавних пов'язках та всьому обладнанні,

яке використовується в медичній службі.

Стаття 40

Персонал, зазначений у статті 24 і статтях 26 і 27, носить на лівій руці вологостійку нарукавну пов'язку з відмітною емблемою, яку видали військові власті й на якій вони поставили печатку.

Такий персонал на додаток до носіння ідентифікаційних жетонів, зазначених у статті 16, також має при собі спеціальне посвідчення особи з відмітною емблемою. Це посвідчення повинно бути вологостійким і такого розміру, який дозволяє носити його в кишені. Його складають державною мовою. У ньому зазначають принаймні прізвище, ім'я, дату народження, звання та службовий номер власника, а також те, як хто він має право на захист, забезпечуваний цією Конвенцією. Посвідчення повинно мати фотокартку власника, а також або його підпис, або відбитки його пальців, або перше й друге разом. На ньому військові власті ставлять рельєфну печатку.

Посвідчення особи повинні бути однаковими в одних і тих самих збройних силах й однотипними, наскільки це можливо, в усіх збройних силах Високих Договірних Сторін. Сторони конфлікту можуть керуватися зразком, що додається до цієї Конвенції як приклад. На початку воєнних дій вони сповіщають одна одну про зразок, яким вони користуються. Кожне посвідчення особи, по можливості, виготовляють принаймні у двох примірниках, один з яких зберігається державою, до якої належить відповідна особа.

За жодних обставин зазначений персонал не може бути позбавлений своїх знаків розрізнення або посвідчень особи, а також права носити нарукавну пов'язку. У разі їхньої втрати персонал має право на отримання дублікатів посвідчень та заміну знаків розрізнення.

Стаття 41

Особовий склад, зазначений у статті 25, носить, але тільки під час виконання медичних обов'язків, білу нарукавну пов'язку з відмітним знаком невеликого розміру, розташованим у центрі. Цю пов'язку видають військові власті, вони ж ставлять на них печатку.

У військових документах, які посвідчують особу і які повинен мати при собі такий особовий склад, зазначають відомості про спеціальну підготовку власника, тимчасовий характер обов'язків, які він виконує, а також право носити нарукавну пов'язку.

Стаття 42

Відмітний прапор Конвенції може бути піднято лише над такими медичними формуваннями й установами, які мають право на її захист, і лише за згодою військових властей.

У пересувних формуваннях, так само як у стаціонарних установах, разом із ним може бути піднятий національний прапор сторони конфлікту, до якої належить це формування або установа.

Однак медичні формування, які опинилися під владою супротивника, піднімають лише прапор Конвенції. Сторони конфлікту вживають, наскільки це дозволяють військові міркування, необхідних заходів для того, щоб відмітні емблеми, якими позначені медичні формування та установи, чітко проглядалися сухопутними, повітряними та морськими силами супротивника для уникнення

будь-яких ворожих дій.

Стаття 43

Медичні формування, які належать до нейтральних країн і яким, можливо, було дозволено надавати послуги одній із воюючих сторін відповідно до умов, визначених у статті 27, піднімають разом із прапором Конвенції прапор воюючої сторони щоразу, коли ця сторона користується правом, наданим їй статтею 42.

Крім випадків, коли є накази протилежного характеру з боку відповідальних військових властей, такі медичні формування можуть за будь-яких обставин піднімати свій національний прапор, навіть тоді, коли вони опинилися під владою супротивника.

Стаття 44

За винятком випадків, зазначених у подальших абзацах цієї статті, емблема у вигляді Червоного Хреста на білому тлі та слова "Червоний Хрест" або "Женевський Хрест" можуть використовуватися в мирний час або під час війни тільки для позначення або захисту медичних формувань й установ, персоналу та спорядження, які користуються захистом, забезпечуваним цією Конвенцією та іншими конвенціями, що стосуються подібних питань. Те саме стосується емблем, зазначених у другому абзаці статті 38, щодо країн, які ними користуються. Національні товариства Червоного Хреста й інші товариства, зазначені в статті 26, мають право використовувати відмітну емблему, яка надає забезпечуваний Конвенцією захист, лише в рамках положень цього абзацу.

Крім того, національні товариства Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева й Сонця) у мирний час також можуть використовувати відповідно до їхнього національного законодавства назву та емблему Червоного Хреста для інших видів діяльності, що відповідають принципам, сформульованим міжнародними конференціями Червоного Хреста. Коли ці види діяльності здійснюються під час війни, умови використання емблеми повинні бути такими, за яких її не можна вважати такою, що забезпечує захист за Конвенцією. Емблема повинна бути порівняно невеликого розміру, її не можна розміщувати на нарукавних пов'язках та на дахах будівель.

Міжнародним організаціям Червоного Хреста і їхньому належним чином уповноваженому персоналу дозволяється користуватися будь-коли емблемою у вигляді червоного хреста на білому тлі.

Як винятковий захід відповідно до національного законодавства та із чітко вираженого дозволу одного з національних товариств Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева й Сонця), емблема Конвенції може використовуватись у мирний час для позначення транспортних засобів, які використовуються як машини швидкої допомоги, та для позначення пунктів медичної допомоги, призначених виключно для надання безоплатної допомоги пораненим або хворим.

Розділ VIII

ВИКОНАННЯ КОНВЕНЦІЇ

Стаття 45

Кожна сторона конфлікту, діючи через своїх головнокомандувачів, забезпечує детальне виконання попередніх статей і вживає заходів у непередбачених випадках відповідно до

загальних принципів цієї Конвенції.

Стаття 46

Застосування репресалій до поранених, хворих, персоналу, будівель чи обладнання, що знаходяться під захистом, забезпечуваним Конвенцією, забороняється.

Стаття 47

Високі Договірні Сторони зобов'язуються як у мирний час, так і під час війни якнайширше розповсюджувати текст цієї Конвенції у своїх країнах та, зокрема, уключити її вивчення до програм військового та, по можливості, цивільного навчання, щоб її принципи стали відомі всьому населенню, зокрема бойовим військам, медичному та духовному персоналу.

Стаття 48

Високі Договірні Сторони передають одна одній через Швейцарську Федеральну Раду та (під час воєнних дій) держави-покровительки офіційні переклади цієї Конвенції, а також закони й постанови, які вони можуть прийняти для забезпечення її застосування.

Розділ IX

ПРИПИНЕННЯ ЗЛОВЖИВАНЬ І ПОРУШЕНЬ

Стаття 49

Високі Договірні Сторони зобов'язуються приймати будь-які законодавчі акти, необхідні для встановлення ефективних кримінальних покарань для осіб, які вчиняють або віддають накази вчиняти будь-які серйозні порушення цієї Конвенції, визначені в наступній статті.

Кожна Висока Договірна Сторона зобов'язана розшукувати осіб, обвинувачуваних у тому, що вони вчинили або віддали наказ вчинити такі серйозні порушення, та незалежно від їхнього громадянства віддавати їх до свого суду. Вона може також, якщо вважає це за доцільне, передавати їх згідно з положеннями свого законодавства для суду іншій заінтересованій Високій Договірній Стороні за умови, що ця Договірна Сторона зібрала достатньо серйозні докази для порушення справи.

Кожна Висока Договірна Сторона вживає заходів, необхідних для припинення всіх дій, які суперечать положенням цієї Конвенції, але не є серйозними порушеннями, визначеними в наступній статті.

За будь-яких обставин звинувачені користуються гарантіями щодо належного судового розгляду й захисту, які не можуть бути менш сприятливими, ніж ті, що передбачені статтею 105 й подальшими статтями Женевської конвенції про поведження з військовополоненими ([995_153](#)) від 12 серпня 1949 року.

Стаття 50

Серйозними порушеннями, про які йдеться в попередній статті, є ті, що пов'язані з будь-яким із таких діянь: умисним вбивством, тортурами або нелюдським поведженням, зокрема біологічними експериментами, умисним заподіянням тяжких страждань або серйозного тілесного ушкодження й шкоди здоров'ю та із широкомасштабним руйнуванням і привласненням майна, не

виправданими воєнною необхідністю й здійсненими незаконно та умисно, - якщо їх скоєно проти осіб чи майна, що знаходяться під захистом, забезпечуваним цією Конвенцією.

Стаття 51

Жодній Високій Договірній Стороні не дозволено звільняти себе чи будь-яку іншу Високу Договірну Сторону від відповідальності, яку вона або інша Договірна Сторона несе за порушення, передбачені в попередній статті.

Стаття 52

На прохання однієї зі сторін конфлікту повинно бути розпочате розслідування за процедурою, яку визначають заінтересовані сторонами, щодо будь-якого звинувачення в порушенні Конвенції.

У разі недосягнення згоди щодо процедури розслідування сторони за взаємною згодою вибирають арбітра, який вирішить питання про процедуру.

Як тільки порушення буде встановлено, сторони конфлікту повинні будуть з якомога меншою затримкою припинити його та вжити заходів для покарання за нього.

Стаття 53

Приватним особам, товариствам, фірмам або компаніям, як державним, так і приватним, крім тих, які на це мають право відповідно до цієї Конвенції, завжди заборонено використовувати емблему або назву "Червоний хрест" або "Женевський хрест" чи будь-який знак або найменування, які їх імітують, незалежно від мети використання та дати їхнього прийняття.

У зв'язку з повагою, виявленою до Швейцарії прийняттям емблеми у вигляді червоного хреста на білому тлі, створеної шляхом заміни кольорів її федерального прапора протилежними кольорами, та у зв'язку з тим, що герб Швейцарії можна сплутати з відмітною емблемою Конвенції, приватним особам, товариствам або фірмам завжди заборонено використовувати герб Швейцарської Конфедерації або знаки, що його імітують, як торговельні або комерційні марки чи як частини таких марок або з метою, що суперечить комерційній чесності, або за обставин, якими можуть бути ображені національні почуття швейцарців.

Але ті Високі Договірні Сторони, які не були учасницями Женевської конвенції від 27 липня 1929 року, можуть надати тим, хто раніше використовував емблеми, найменування, знаки чи марки, зазначені у першому абзаці, граничний строк, що не повинен перевищувати три роки з моменту набуття чинності цією Конвенцією, для припинення такого використання за умови, що зазначене використання не буде таким, при якому у воєнний час здаватиметься, що воно надає захист, забезпечуваний цією Конвенцією.

Заборона, установлена першим абзацом цієї статті, поширюється, не впливаючи на будь-які права, набуті завдяки попередньому використанню, також на емблеми й марки, зазначені в другому абзаці статті 38.

Стаття 54

Високі Договірні Сторони, якщо їхнє законодавство ще не є адекватним, вживають заходів, необхідних для недопущення та

припинення будь-коли зловживань, зазначених у статті 53.

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 55

Цю Конвенцію складено англійською та французькою мовами. Обидва тексти є однаково автентичними.

Швейцарська Федеральна Рада забезпечує офіційні переклади Конвенції російською та іспанською мовами.

Стаття 56

Ця Конвенція, датована сьогоднішнім числом, до 12 лютого 1950 року відкрита для підписання від імені держав, представлених на Конференції, яка відкрилась у Женеві 21 квітня 1949 року, а також держав, які не представлені на цій Конференції, але є сторонами Женевських конвенцій про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1864, 1906 або 1929 років.

Стаття 57

Цю Конвенцію ратифікують якомога скоріше. Ратифікаційні грамоти здають на зберігання в Берні. Про здачу кожної ратифікаційної грамоти складають протокол, засвідчені копії якого Швейцарська Федеральна Рада надсилає всім державам, від імені яких підписано Конвенцію або зроблено заяву про приєднання.

Стаття 58

Ця Конвенція набуває чинності через шість місяців після того, як на зберігання буде здано принаймні дві ратифікаційні грамоти.

Після цього вона набуває чинності для кожної Високої Договірної Сторони через шість місяців після здачі ратифікаційної грамоти на зберігання.

Стаття 59

Ця Конвенція замінює Конвенції від 22 серпня 1864 року, 6 липня 1906 року та 27 липня 1929 року у відносинах між Високими Договірними Сторонами.

Стаття 60

Ця Конвенція з дня набрання нею чинності є відкритою для приєднання до неї будь-якої держави, від імені якої цю Конвенцію не було підписано.

Стаття 61

Про кожне приєднання повідомляють Швейцарській Федеральній Раді письмово, і воно набуває чинності через шість місяців із дня отримання відповідного повідомлення.

Швейцарська Федеральна Рада повідомляє про приєднання всі держави, від імені яких було підписано Конвенцію чи про приєднання яких було зроблено повідомлення.

Стаття 62

Випадки, передбачені статтями 2 та 3, негайно надають чинності ратифікаційним грамотам, зданим на зберігання, а також

повідомленням про приєднання, надісланим сторонами конфлікту до чи після початку воєнних дій чи окупації. Швейцарська Федеральна Рада якнайскоріше повідомляє про ратифікаційні грамоти або повідомлення про приєднання, отримані від сторін конфлікту.

Стаття 63

Кожна з Високих Договірних Сторін може денонсувати цю Конвенцію.

Про денонсацію письмово повідомляють Швейцарській Федеральній Раді, яка сповіщає про це Урядам усіх Високих Договірних Сторін.

Денонсація набирає чинності через рік після того, як про неї було повідомлено Швейцарській Федеральній Раді. Однак денонсація, про яку було повідомлено тоді, коли держава, що денонсує, брала участь у конфлікті, не набуває чинності доти, доки не буде укладено мир і доки не будуть закінчені операції, пов'язані зі звільненням і репатріацією осіб, які користуються захистом, забезпечуваним цією Конвенцією.

Денонсація є чинною лише для держави, що денонсує. Вона жодним чином не применшує зобов'язань, виконання яких сторони конфлікту повинні продовжувати згідно з принципами міжнародного права, оскільки вони впливають зі звичаїв, установлених між цивілізованими народами, із законів людяності й з велінь суспільного сумління.

Стаття 64

Швейцарська Федеральна Рада реєструє цю Конвенцію в Секретаріаті Організації Об'єднаних Націй. Швейцарська Федеральна Рада повідомляє також Секретаріату Організації Об'єднаних Націй про всі ратифікаційні грамоти, повідомлення про приєднання й денонсацію, отримані нею стосовно цієї Конвенції.

На посвідчення чого нижчепідписані, здавши на зберігання відповідні повноваження, підписали цю Конвенцію.

Учинено в Женеві 12 серпня 1949 року англійською та французькою мовами. Оригінал здається на зберігання до архіву Швейцарської Конфедерації. Швейцарська Федеральна Рада надсилає засвідчені копії оригіналу кожній із держав, які підписали Конвенцію або приєдналися до неї.

Додаток I

ПРОЕКТ УГОДИ ПРО ГОСПІТАЛЬНІ ЗОНИ ТА МІСЦЕВОСТІ

Стаття 1

Госпітальні зони призначені виключно для осіб, названих у статті 23 Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року, а також для персоналу, що відповідає за організацію цих зон та місцевостей, керування ними та догляд за особами, які там зосереджені.

Однак особи, що постійно проживають на території таких зон, мають право перебувати в таких зонах.

Стаття 2

Жодна особа, яка проживає в госпітальній зоні, незалежно від того, як хто вона там проживає, не може виконувати ні в межах зони, ні поза її межами роботу, безпосередньо пов'язану з воєнними операціями або виробництвом продукції для війни.

Стаття 3

Держава, яка створює госпітальну зону, уживає всіх необхідних заходів для того, щоб заборонити доступ на територію цієї зони всім особам, які не мають права проживати в цій зоні або в'їздити до неї.

Стаття 4

Госпітальні зони повинні відповідати таким умовам:

a) становити лише невелику частину території, яку контролює держава, що її створила;

b) бути малозаселеними з погляду можливостей розквартирування;

c) не мати на своїй території жодних військових об'єктів чи великих промислових або адміністративних установ, і знаходитись якомога далі від них;

d) не знаходитись у районах, які, дуже ймовірно, зможуть стати важливими для ведення війни.

Стаття 5

До госпітальних зон ставлять такі вимоги:

a) шляхи сполучення й транспортні засоби, які можуть бути в цих зонах, не повинні використовуватися для транспортування військовослужбовців, військової техніки чи вантажів, навіть транзитом;

b) за жодних обставин їх не повинні захищати військовими засобами.

Стаття 6

Госпітальні зони позначають червоними хрестами (червоними півмісяцями, червоними левами й сонцями) на білому тлі, розміщеними на периферії зони й на будівлях. Уночі вони можуть бути позначені так само за допомогою відповідного освітлення.

Стаття 7

У мирний час або з початком воєнних дій держави повідомляють усім Високим Договірним Сторонам перелік госпітальних зон, створених на керованих ними територіях. Вони також повідомляють про будь-які нові зони, створені під час воєнних дій.

З моменту отримання супротивною стороною зазначеного вище повідомлення зона є законноствореною.

Однак, якщо супротивна сторона вважає, що умови цієї угоди не були виконані, вона може відмовитися визнати зону, негайно повідомивши про свою відмову стороні, яка відповідає за зазначену зону, або може поставити своє визнання такої зони в залежність від

установлення контролю, передбаченого статтею 8.

Стаття 8

Будь-яка держава, що визнала одну або кілька госпітальних зон, створених супротивною стороною, має право вимагати, щоб одна чи більше спеціальних комісій здійснили контроль для з'ясування відповідності зон умовам і вимогам, викладеним у цій угоді.

Для цього члени спеціальних комісій повинні мати будь-коли вільний доступ до різних зон і можуть навіть постійно проживати там. Їм створюють усі умови для виконання обов'язків щодо перевірки.

Стаття 9

Якщо спеціальні комісії констатують будь-які факти, що, на їхню думку, суперечать умовам цієї угоди, вони негайно звертають на ці факти увагу держави, що керує зазначеною зоною, і встановлюють п'ятиденний строк, упродовж якого становище повинно бути виправлене. Вони також повідомляють про це державі, яка визнала зону.

Якщо цей строк закінчився, а держава, що керує зоною, не вжила заходів згідно з попередженням, то супротивна сторона може заявити, що стосовно зазначеної зони вона не має більше зобов'язань за цією угодою.

Стаття 10

Будь-яка держава, яка створює одну або кілька госпітальних зон і місцевостей, а також супротивні сторони, яким повідомлено про існування таких зон, призначають або просять нейтральні держави призначити осіб, що ввійдуть до складу спеціальних комісій, зазначених у статтях 8 і 9.

Стаття 11

За жодних обставин госпітальні зони не можуть бути об'єктом нападу. Сторони конфлікту будь-коли захищають й оберігають їх.

Стаття 12

У випадку окупації території госпітальні зони, які знаходяться на ній, як і раніше, оберігають та використовують як такі.

Однак держава, що окупує, може змінити їхнє призначення за умови, що буде вжито всіх заходів, щоб гарантувати безпеку осіб, які там знаходяться.

Стаття 13

Ця угода застосовується й до місцевостей, які держави можуть використовувати в цілях, в яких вони використовують госпітальні зони.

Додаток II

ФОРМА ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ

+ (Місце для назви країни та органу військових властей, +
який видав це посвідчення)

ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ
для медичного та духовного персоналу, приданого збройним силам

Прізвище _____

Ім'я та по батькові _____

Дата народження _____

Звання _____

Військовий номер _____

Власник цього посвідчення перебуває під захистом,
передбаченим Женевською конвенцією про поліпшення долі
поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року,
як _____

Дата видачі _____

Номер посвідчення _____

Фото власника _____

Підпис власника,
або відбитки його пальців,
або перше й друге разом _____

Рельєфна печатка органу
військових властей, який
видав це посвідчення _____

Зріст _____

Очі _____

Волосся _____

Інші відмітні прикмети _____

**Конвенція
об улучшении участи раненых и больных
в действующих армиях**

Нижеподписавшиеся, уполномоченные _____ Правительств,
представленных на Дипломатической конференции, которая заседала в
Женеве с 21 апреля по 12 августа 1949 года с целью пересмотра
Женевской Конвенции от 27 июля 1929 года об улучшении участи
раненых и больных в действующих армиях, заключили следующее

соглашение :

Глава I

Общие положения

Статья 1

Высокие Договаривающиеся Стороны обязуются при любых обстоятельствах соблюдать и заставлять соблюдать настоящую Конвенцию.

Статья 2

Помимо постановлений, которые должны вступить в силу еще в мирное время, настоящая Конвенция будет применяться в случае объявленной войны или всякого другого вооруженного конфликта, возникающего между двумя или несколькими Высокими Договаривающимися Сторонами, даже в том случае, если одна из них не признает состояния войны.

Конвенция будет применяться также во всех случаях оккупации всей или части территории Высокой Договаривающейся Стороны, даже если эта оккупация не встретит никакого вооруженного сопротивления.

Если одна из находящихся в конфликте Держав не является участницей настоящей Конвенции, участвующие в ней Державы останутся, тем не менее, связанными ею в своих взаимоотношениях. Кроме того, они будут связаны Конвенцией в отношении вышеуказанной Державы, если последняя принимает и применяет ее положения.

Статья 3

В случае вооруженного конфликта, не носящего международного характера и возникающего на территории одной из Высоких Договаривающихся Сторон, каждая из находящихся в конфликте сторон будет обязана применять, как минимум, следующие положения:

1. Лица, которые непосредственно не принимают участия в военных действиях, включая тех лиц из состава вооруженных сил, которые сложили оружие, а также тех, которые перестали принимать участие в военных действиях вследствие болезни, ранения, задержания или любой другой причине, должны при всех обстоятельствах пользоваться гуманным обращением без всякой дискриминации по причинам расы, цвета кожи, религии или веры, пола, происхождения или имущественного положения или любых других аналогичных критериев.

С этой целью запрещаются и всегда и всюду будут запрещаться следующие действия в отношении вышеуказанных лиц:

а) посягательство на жизнь и физическую неприкосновенность, в частности, всякие виды убийства, увечья, жестокое обращение, пытки и истязания,

б) взятие заложников,

с) посягательство на человеческое достоинство, в частности, оскорбительное и унижающее обращение,

д) осуждение и применение наказания без предварительного судебного решения, вынесенного надлежащим образом учрежденным судом, при наличии судебных гарантий, признанных необходимыми цивилизованными нациями.

2. Раненных и больных будут подбирать, и им будет оказана помощь.

Беспристрастная гуманитарная организация, такая, как Международный комитет Красного Креста, может предложить свои услуги сторонам, находящимся в конфликте.

Кроме того, находящиеся в конфликте стороны будут стараться путем специальных соглашений ввести в действие все или часть остальных положений настоящей Конвенции.

Применение предшествующих положений не будет затрагивать юридического статуса находящихся в конфликте сторон.

Статья 4

Нейтральные державы будут по аналогии применять положения настоящей Конвенции к раненым и больным, а также к санитарному и духовному персоналу, принадлежащим к вооруженным силам сторон, находящихся в конфликте, и принятым или интернированным на их территории, а также к подобранным мертвым.

Статья 5

Настоящая Конвенция будет применяться к покровительствуемым лицам, попавшим в руки противника, до момента их окончательной репатриации.

Статья 6

Помимо соглашений, специально предусмотренных ст.ст. 10, 15, 23, 28, 31, 36, 37 и 52, Высокие Договаривающиеся Стороны смогут заключать другие специальные соглашения по любому вопросу, который они сочли бы целесообразным урегулировать особо. Ни одно специальное соглашение не должно наносить ущерба положению больных и раненых, а также санитарного и духовного персонала, установленному настоящей Конвенцией, не ограничивать прав, которые она им предоставляет.

Больные и раненые, а также санитарный и духовный персонал продолжают пользоваться преимуществами этих соглашений в течение всего времени, пока к ним будет применима Конвенция, кроме случаев специального включения противоположных условий в вышеупомянутые или позднейшие соглашения и равным образом кроме случаев применения к ним той или другой находящейся в конфликте стороной более благоприятных мероприятий.

Статья 7

Больные и раненые, а также санитарный и духовный персонал ни в коем случае не смогут отказываться, частично или полностью, от прав, которые им обеспечивают настоящая Конвенция и специальные соглашения, предусмотренные в предыдущей статье, если таковые имеются.

Статья 8

Настоящая Конвенция будет применяться при содействии и под контролем Держав-Покровительниц, на которых возложена охрана интересов сторон, находящихся в конфликте. Для этого Державы-Покровительницы смогут кроме своего дипломатического или консульского персонала назначать делегатов из числа своих собственных граждан или граждан других нейтральных Держав. На назначение этих делегатов должно быть получено согласие Державы, при которой они будут выполнять свою миссию.

Стороны, находящиеся в конфликте, будут облегчать в пределах максимальной возможности работу представителей или делегатов Держав-Покровительниц.

Представители или делегаты Держав-Покровительниц ни в коем случае не должны выходить за рамки своей миссии, которая определена настоящей Конвенцией; они должны, в частности, принимать во внимание настоятельные нужды безопасности Государства, при котором они выполняют свои функции. Только

настоятельные военные требования могут дать право на временное и в порядке исключения ограничение их деятельности.

Статья 9

Положения настоящей Конвенции не служат препятствием для гуманитарных действий, которые Международный комитет Красного Креста или любая другая беспристрастная гуманитарная организация предпримут для защиты раненных и больных, а также санитарного и духовного персонала и для оказания им помощи с согласия заинтересованных сторон, находящихся в конфликте.

Статья 10

Высокие Договаривающиеся Стороны смогут во всякое время войти в соглашение о том, чтобы доверить какой-нибудь организации, представляющей полную гарантию беспристрастия и действенности, обязанности, возлагаемые настоящей Конвенцией на Державы-Покровительницы.

Если на раненых и больных или санитарный и духовный персонал не распространяется или перестала распространяться по каким-либо причинам деятельность какой-нибудь Державы-Покровительницы или организации, предусмотренной в первом абзаце, Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, должна обратиться с просьбой к нейтральному Государству или такой организации принять на себя функции, выполняемые в соответствии с настоящей Конвенцией Державой-Покровительницей, назначенной сторонами, находящимися в конфликте.

Если не удастся осуществить покровительство указанным образом, Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, должна обратиться с просьбой к какой-либо гуманитарной организации, такой, как, например, Международный комитет Красного Креста, или, с учетом положений настоящей статьи, принять положение такой организации взять на себя выполнение гуманитарных функций, выполняемых в соответствии с настоящей Конвенцией Державами-Покровительницами.

Любая нейтральная держава или любая организация, приглашенная заинтересованной Державой или предлагающая себя для этих целей, должна действовать с сознанием ответственности по отношению к стороне, находящейся в конфликте, за которой числятся лица, пользующиеся покровительством настоящей Конвенции, и предоставить достаточные гарантии того, что она в состоянии взять на себя соответствующие функции и выполнять их беспристрастно.

Предыдущие положения не могут нарушаться специальными соглашениями между Державами, когда одна из этих Держав, даже временно, ограничена в своих возможностях свободно вести переговоры с другой Державой или ее союзниками в силу военной обстановки, особенно в тех случаях, когда вся или значительная часть территории данной Державы оккупирована.

Каждый раз, когда в настоящей Конвенции упоминается Держава-Покровительница, это наименование означает также организации, заменяющие ее согласно настоящей статье.

Статья 11

Державы-Покровительницы во всех случаях, когда они сочтут это полезным в интересах покровительствуемых лиц, в частности, в случае разногласия между находящимися в конфликте сторонами по поводу применения или толкования положений настоящей Конвенции, будут оказывать свои добрые услуги с целью урегулирования разногласия.

С этой целью каждая из Держав-Покровительниц сможет, по просьбе одной из сторон или по собственной инициативе, предложить находящимся в конфликте сторонам организовать совещание их

представителей и, в частности, властей, на которых возложена забота об участии раненых и больных, а также санитарного и духовного персонала, возможно, на нейтральной, надлежащим образом выбранной, территории. Находящиеся в конфликте стороны обязаны дать ход предложениям, которые им будут сделаны в этом смысле. Державы-Покровительницы смогут, в случае необходимости, представить на одобрение находящимся в конфликте сторон принадлежащее к нейтральной Державе или же делегированное Международным комитетом Красного Креста лицо, которое будет приглашено участвовать в этом совещании.

Глава II

Раненные и больные

Статья 12

Личный состав вооруженных сил и прочие лица, указанные в следующей статье, в случае их ранения или болезни должны пользоваться покровительством и защитой при всех обстоятельствах.

Сторона, находящаяся в конфликте, во власти которой они окажутся, обеспечит им гуманное обращение и уход, без какой-либо дискриминации по таким причинам, как пол, раса, национальность, религия, политические убеждения или другие аналогичные критерии. Строго запрещается любое посягательство на их жизнь и личность и, в частности, запрещается добивать или истреблять их, подвергать их пыткам, проводить над ними биологические опыты, преднамеренно оставлять их без медицинской помощи или ухода, преднамеренно создавать условия для их заражения.

Только по медицинским причинам неотложного характера допускается преимущество в очередности оказания медицинской помощи.

К женщинам будут относиться со всем полагающимся их полу особым уважением.

Сторона, находящаяся в конфликте, принужденная оставить неприятелю раненых или больных, оставит вместе с ними, насколько это позволят военные требования, часть своего санитарного персонала и снаряжения для содействия уходу за ними.

Статья 13

Настоящая Конвенция будет применяться к раненым и больным, принадлежащим к следующим категориям:

1. Личный состав вооруженных сил стороны, находящейся в конфликте, а также личный состав ополчения и добровольных отрядов, входящих в состав этих вооруженных сил.

2. Личный состав других ополчений и добровольческих отрядов, включая личный состав организованных движений сопротивления, принадлежащих стороне, находящейся в конфликте, и действующих на их собственной территории или вне ее, даже если эта территория оккупирована, если эти ополчения и добровольческие отряды, включая организованные движения сопротивления, отвечают нижеследующим условиям:

- a) имеют во главе лицо, ответственное за своих подчиненных;
- b) имеют определенный и явственно видимый издали отличительный знак;
- c) открыто носят оружие;
- d) соблюдают в своих действиях законы и обычаи войны.

3. Личный состав регулярных вооруженных сил, считающих себя в подчинении правительства или власти, не признанных держащей в плену Державой.

4. Лица, следующие за вооруженными силами, но не входящие в состав непосредственно, как, например, гражданские лица, входящие в экипажи военных самолетов, военные корреспонденты, поставщики,

личный состав рабочих команд или служб, на которые возложено бытовое обслуживание вооруженных сил, при условии, что они получили на это разрешение от тех вооруженных сил, которые они сопровождают.

5. Члены экипажей судов торгового флота, включая капитанов, лоцманов и юнг, и экипажей гражданской авиации сторон, находящихся в конфликте, которые не пользуются более льготным режимом в силу каких-либо иных положений международного права.

6. Население неоккупированной территории, которое при приближении неприятеля стихийно беретса за оружие для борьбы со вторгающимися войсками, не успев сформироваться в регулярные войска, если оно носит открыто оружие и соблюдает законы и обычаи войны.

Статья 14

С учетом положений предыдущей статьи раненые и больные воюющей стороны, оказавшиеся во власти противника, будут считаться военнопленными и к ним будут применяться нормы международного права, касающиеся военнопленных.

Статья 15

Во всякое время, и в особенности после боя, стороны, находящиеся в конфликте, немедленно примут все возможные меры к тому, чтобы разыскать и подобрать раненых и больных и оградить их от ограбления и дурного обращения, обеспечить им необходимый уход, а также к тому, чтобы разыскать мертвых и воспрепятствовать их ограблению.

Каждый раз, когда это позволят обстоятельства, будут заключаться соглашения о перемирии или о прекращении огня или же местные соглашения, чтобы позволить подобрать раненых, оставшихся на поле боя, транспортировать их, а также произвести обмен ими.

Равным образом между сторонами, находящимися в конфликте, могут быть заключены местные соглашения об эвакуации раненых и больных из осажденной или окруженной зоны, об обмене ими и о пропуске в эту зону направляющегося туда санитарного и духовного персонала и имущества.

Статья 16

Стороны, находящиеся в конфликте, должны будут зарегистрировать, как только это будет возможно, все данные, способствующие установлению личности раненых, больных и умерших неприятельской стороны, попавших в их руки. Эти сведения должны, по возможности, включать следующие данные:

- a) держава, за которой числится данное лицо,
- b) войсковой или личный номер,
- c) фамилия,
- d) имя или имена,
- e) дата рождения,
- f) все другие сведения, содержащиеся в его удостоверении личности или опознавательном медальоне,

- g) дата и место взятия в плен или смерти,
- h) сведения, касающиеся ранений, болезни или причины смерти.

Упомянутые выше данные должны быть по возможности скорее доведены до сведения Справочного Бюро, предусмотренного в статье 122 Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об обращении с военнопленными ([995_153](#)), которое передаст эти сведения Державе, за которой числятся эти лица, через посредство Державы-Покровительницы и Центрального Агентства по делам военнопленных.

Стороны, находящиеся в конфликте, должны будут готовить и отправлять друг другу через посредство того же бюро свидетельства

о смерти или надлежащим образом удостоверенные списки умерших. Они будут собирать и передавать друг другу также через посредство этого бюро половину двойного опознавательного медальона, завещания и прочие документы, имеющие значение для семьи умершего, деньги и вообще все предметы, имеющие объективную или субъективную ценность, найденные на умерших. Эти вещи, а также неопознанные вещи будут пересылаться в запечатанных пакетах, к которым будет прилагаться заявление, содержащее все сведения, необходимые для установления личности умерших владельцев, и полный перечень содержимого пакетов.

Статья 17

Стороны, находящиеся в конфликте, примут необходимые меры для того, чтобы предание земле или сожжение умерших производилось, насколько возможно, индивидуально и чтобы ему предшествовал внимательный и, если возможно, медицинский осмотр тел с целью констатирования смерти, удостоверения личности и возможного отчета об этом. Половина двойного опознавательного медальона или сам опознавательный медальон, если он ординарный, должен оставаться на теле.

Трупы будут сжигаться только в том случае, если это продиктовано настоятельными соображениями санитарного порядка или мотивами, связанными с религией умерших. В случае сожжения об этом должно быть подробно, с указанием причин сожжения, отмечено в акте о смерти или в заверенном списке умерших.

Кроме того, стороны, находящиеся в конфликте, должны наблюдать, чтобы умершие были погребены с честью и, если возможно, согласно обрядам религии, к которой они принадлежат, чтобы могилы уважались, были сосредоточены по возможности согласно национальности умерших, содержались надлежащим образом и отмечались таким образом, чтобы всегда можно было их разыскать. С этой целью и с начала военных действий они организуют официальную службу могил, чтобы сделать возможным в будущем эксгумации, обеспечить, каково бы ни было местонахождение могил, опознавание трупов и их возможную отправку на родину. Эти постановления также будут распространяться на пепел, который будет храниться службой могил до тех пор, пока в отношении его не распорядятся надлежащим образом, в соответствии с желаниями родины умерших.

Как только позволят обстоятельства, и самое позднее по окончании военных действий, эти службы через посредство Справочного Бюро, указанного во втором абзаце статьи 16, обменяются списками, в которых будут указаны точное местонахождение и обозначение могил, а также данные о погребенных в них умерших.

Статья 18

Военные власти могут обращаться с призывом к человеколюбию местных жителей добровольно подбирать и ухаживать под их контролем за ранеными и больными, предоставляя лицам, отозвавшимся на этот призыв, необходимое покровительство и льготы. В случае, если противная сторона установит или восстановит свой контроль над данным районом, она будет предоставлять этим лицам то же покровительство и те же льготы.

Военные власти должны разрешать населению и благотворительным обществам, даже в районах вторжения или оккупированных районах, по собственному почину подбирать раненых и больных, независимо от их национальности, и ухаживать за ними. Гражданское население должно относиться с уважением к этим больным и раненым и, в частности, не применять в отношении их никаких актов насилия.

Никто не должен подвергаться преследованию или быть осужденным за то, что он ухаживал за ранеными или больными.

Положения настоящей статьи не освобождают оккупирующую Державу от ее обязанностей, которые возложены на нее по отношению к раненым и больным в вопросах санитарного и морального характера.

Глава III

Санитарные формирования и учреждения

Статья 19

Постоянные санитарные учреждения и подвижные санитарные формирования медицинской службы не могут ни при каких обстоятельствах быть подвергнуты нападению, но будут во всякое время пользоваться покровительством и охраной сторон, находящихся в конфликте. Попав в руки противной стороны, они смогут продолжать функционировать до тех пор, пока Держава, захватившая их, не обеспечит сама необходимого ухода за ранеными и больными, находящимися в этих учреждениях и формированиях.

Соответствующие власти позаботятся о том, чтобы вышеуказанные санитарные учреждения и формирования были размещены, насколько возможно, таким образом, чтобы они не подвергались опасности в случае нападения на военные объекты.

Статья 20

Госпитальные суда, находящиеся под покровительством Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых, больных и лиц, потерпевших кораблекрушение, из состава вооруженных сил на море ([995_152](#)), не должны подвергаться нападению с суши.

Статья 21

Покровительство, на которое имеют право постоянные учреждения и подвижные санитарные формирования медицинской службы, может прекратиться лишь в том случае, если они будут использованы помимо их гуманитарных обязанностей для совершения действий, направленных против неприятеля. Покровительство, однако, прекратится только после соответствующего предупреждения, во всех необходимых случаях устанавливающего разумный срок, и после того, как это предупреждение не дало результатов.

Статья 22

Не будут рассматриваться как обстоятельства, лишающие санитарное формирование или учреждение покровительства, обеспеченного статьей 19:

- 1) если личный состав санитарного формирования или учреждения вооружен и пользуется своим оружием для самообороны или защиты своих раненых и больных;
- 2) если ввиду отсутствия вооруженных санитаров формирование или учреждение охраняется пикетом, часовыми или конвоем;
- 3) если в формировании или учреждении будут найдены ручное оружие и боевые припасы, снятые с раненых и больных и не сданные еще по принадлежности;
- 4) если в формировании или учреждении находятся личный состав и имущество ветеринарной службы, не являющиеся его неотъемлемой частью;
- 5) если гуманитарная деятельность санитарных формирований или учреждений или их персонала распространяется на раненых и больных гражданских лиц.

Статья 23

В мирное время Высокие Договаривающиеся Стороны, а после начала военных действий стороны, находящиеся в конфликте, могут создавать на своей собственной территории, а в случае необходимости на оккупированной территории, санитарные зоны и местности, организованные таким образом, чтобы оградить от действий войны раненых и больных, а также персонал, на который возложена организация и управление этими зонами и местностями и уход за лицами, которые там будут сконцентрированы.

В начале военных действий и в течение их заинтересованные стороны могут заключать соглашения о взаимном признании созданных ими санитарных зон и местностей. Для этой цели они могут применять положения, предусмотренные в проекте соглашения, приложенного к настоящей Конвенции*, внося в него изменения, которые они сочли бы необходимыми.

* Приложение I Проект соглашения о санитарных зонах и местностях не приводится (см.: Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами, вып. XVI. М., 1957, с.97-99).

Державы-Покровительницы и Международный комитет Красного Креста приглашаются оказывать добрые услуги для облегчения создания и признания этих санитарных зон и местностей.

Глава IV

Личный состав

Статья 24

Санитарный личный состав, предназначенный исключительно для розыска и подбирания, транспортировки или лечения раненых и больных или для предупреждения заболеваний, принадлежащий исключительно к администрации санитарных формирований и учреждений, а также священнослужители, состоящие при вооруженных силах, будут пользоваться уважением и покровительством при всех обстоятельствах.

Статья 25

Личный состав вооруженных сил, специально обученный для использования его в случае надобности в качестве вспомогательных санитаров, санитарок или носильщиков для розыска, подбирания, перевозки или для лечения раненых и больных, будет равным образом пользоваться уважением и покровительством в случае выполнения ими этих обязанностей в момент, когда они войдут в соприкосновение с противником или попадут в его власть.

Статья 26

К личному составу, упомянутому в статье 24, приравнивается личный состав национальных обществ Красного Креста и других добровольных обществ помощи, надлежащим образом признанных и уполномоченных своим правительством, используемый для тех же функций, что и функции личного состава, упомянутого в названной статье, при условии подчинения личного состава этих обществ военным законам и распоряжениям.

Каждая Высокая Договаривающаяся Сторона сообщит другой либо в мирное время, либо в начале или в течение военных действий, но во всяком случае ранее начала фактической деятельности упомянутых обществ наименование обществ, которые она под своей ответственностью уполномочит оказывать содействие официальной санитарной службе при своих вооруженных силах.

Статья 27

Признанное общество нейтральной страны может оказывать содействие своим личным составом и своими санитарными формированиями стороне, находящейся в конфликте, не иначе, как с предварительного согласия своего собственного правительства и с разрешения самой стороны, находящейся в конфликте. Этот личный состав и эти формирования будут поставлены под контроль этой стороны, находящейся в конфликте.

Нейтральное правительство сообщит об этом согласии стороне, являющейся противником Государства, принимающего это содействие. Сторона, находящаяся в конфликте, принимающая это содействие, обязана известить об этом противную сторону до того, как она начнет пользоваться этим содействием.

Это содействие не должно ни при каких обстоятельствах рассматриваться как вмешательство в конфликт.

Личный состав, упомянутый в 1-м абзаце, должен быть надлежащим образом снабжен удостоверениями личности, предусмотренными статьей 40, до того, как он покинет нейтральную страну, к которой он принадлежит.

Статья 28

Персонал, перечисленный в статьях 24 и 26, попавший во власть противной стороны, будет задерживаться лишь в той мере, в какой этого будет требовать санитарное состояние, духовные потребности и количество военнопленных.

Лица, принадлежащие к персоналу, задержанному таким образом, не будут считаться военнопленными. Однако они будут пользоваться, по меньшей мере, преимуществами всех положений Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об обращении с военнопленными ([995_153](#)). В рамках военных законов и распоряжений задержавшей их Державы и под руководством ее компетентной службы, а также в соответствии с их профессиональной этикой они будут продолжать осуществлять свои медицинские и духовные обязанности на пользу военнопленных предпочтительно из состава тех вооруженных сил, к которым они сами принадлежат. В целях выполнения своих медицинских и духовных обязанностей они будут пользоваться, кроме того, следующими льготами:

а) им будет разрешено периодически посещать военнопленных, находящихся в рабочих командах или в госпиталях, расположенных вне лагеря. Держащая в плену Держава предоставит с этой целью в их распоряжение необходимые средства транспорта;

б) в каждом лагере старший по званию и по стажу военный врач будет нести ответственность перед военными властями лагеря за все, что касается профессиональной деятельности задержанного санитарного персонала. С этой целью с начала военных действий стороны, находящиеся в конфликте, договорятся по поводу соотношения званий их санитарного персонала, в том числе и персонала обществ, упомянутых в статье 26. По всем вопросам, касающимся их персональных обязанностей, этот врач и равным образом священнослужители будут иметь прямой доступ к военным и медицинским властям лагеря, которые предоставят им необходимые возможности для ведения корреспонденции по этим вопросам;

с) хотя задержанный персонал и будет подчиняться внутренней дисциплине лагеря, в котором он находится, однако его нельзя будет принуждать выполнять работу, не связанную с его медицинскими или религиозными обязанностями.

Во время военных действий стороны, находящиеся в конфликте, договорятся по поводу возможной смены задержанного персонала и установят порядок этой смены.

Ни одно из предшествующих положений не освобождает держащую в плену Державу от обязательств, лежащих на ней, в области

удовлетворения санитарных и духовных нужд военнопленных.

Статья 29

Лица, входящие в состав персонала, упомянутого в статье 25, оказавшись во власти противника, будут считаться военнопленными, но, поскольку в этом будет необходимость, будут использоваться для выполнения санитарных обязанностей.

Статья 30

Члены персонала, задержание которых не является необходимым с точки зрения положений статьи 28, будут возвращены стороне, находящейся в конфликте, к которой они принадлежат, как только откроется путь для их возвращения и как только это позволит военное положение.

В ожидании своего возвращения они не будут считаться военнопленными, но будут все же пользоваться по меньшей мере всеми преимуществами, предусмотренными в постановлениях Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об обращении с военнопленными. Они будут продолжать выполнять свои обязанности под руководством противной стороны и будут преимущественно использованы для ухода за ранеными и больными той стороны, находящейся в конфликте, за которой они числятся.

При отъезде они возьмут с собой вещи, личное имущество, ценности и инструменты, принадлежащие им.

Статья 31

Отбор персонала, подлежащего возвращению в соответствии со статьей 30, должен производиться независимо от каких-либо соображений, связанных с расой, религией или политическими убеждениями, исходя преимущественно из сроков давности их задержания и состояния их здоровья.

С самого начала военных действий стороны, находящиеся в конфликте, могут путем специальных соглашений устанавливать процентное соотношение персонала, который подлежит задержанию, исходя при этом из количества пленных и их распределения по лагерям.

Статья 32

Лица, указанные в статье 27, попав в руки противной стороны, не могут быть задержаны.

При отсутствии соглашений противоположного характера им будет разрешено вернуться в свою страну или, если это невозможно, на территорию стороны, находящейся в конфликте, на службе которой они состояли, как только откроется путь для их возвращения и как только военные соображения это позволят.

В ожидании их отправления обратно они будут продолжать выполнять свои обязанности под руководством противной стороны; они будут преимущественно использованы для ухода за ранеными и больными той стороны, находящейся в конфликте, на службе которой они состояли.

При отъезде они возьмут с собой вещи, личное имущество и ценности, инструменты, оружие и, если возможно, средства передвижения, которые им принадлежат.

Стороны, находящиеся в конфликте, обеспечат этому персоналу, пока он будет находиться в их власти, одинаковые с соответствующим персоналом своих вооруженных сил довольствие, жилищные условия, содержание и оклады. Пища по своему количеству, качеству и разнообразию должна во всяком случае быть достаточной для того, чтобы обеспечить указанному персоналу нормальное состояние

здоровья.

Глава V

Здания и имущество

Статья 33

Имущество подвижных санитарных формирований вооруженных сил, которые попадут в руки противника, будет оставлено для ухода за ранеными и больными.

Здания, имущество и склады постоянных санитарных учреждений вооруженных сил останутся подчиненными действию законов войны, но не могут получать другого назначения, пока они будут нужны для раненых и больных. Однако командиры частей действующей армии могут располагать ими в случае крайней военной необходимости, предварительно обеспечив участь раненых и больных, которые находятся там на излечении.

Имущество и склады, указанные в настоящей статье, не могут подвергаться преднамеренному уничтожению.

Статья 34

Движимое и недвижимое имущество обществ помощи, на которые распространяются преимущества, установленные Конвенцией, будет рассматриваться как частная собственность.

Право реквизиции, признанное за воюющими по законам и обычаям войны, будет осуществляться лишь в случае крайней необходимости после того, как судьба раненых и больных будет обеспечена.

Глава VI

Санитарные транспорты

Статья 35

Транспорты с ранеными и больными или санитарным имуществом будут пользоваться покровительством и охраной на тех же основаниях, что и подвижные санитарные формирования.

Попав в руки неприятеля, такие транспорты и перевозочные средства подпадают под действие законов войны при том условии, что захватившая их сторона, находящаяся в конфликте, позаботится во всех случаях о находящихся на них раненых и больных.

Гражданский личный состав и все транспортные средства, добытые путем реквизиции, подчиняются общим нормам международного права.

Статья 36

Санитарные летательные аппараты, т.е. аппараты, применяющиеся исключительно для эвакуации раненых и больных и для перевозки санитарного и личного состава и имущества, не будут подвергаться нападению, но будут уважаться воюющими сторонами в том случае, если они будут летать на высоте, во время и по маршрутам, специально предусмотренным соглашением между заинтересованными воюющими сторонами.

Они будут иметь ясно видимый отличительный знак, предусмотренный в статье 38, наряду с национальными цветами на нижней, верхней и боковых плоскостях. Они будут снабжены любой другой сигнализацией или опознавательными знаками, установленными по соглашению между воюющими сторонами в начале или во время военных действий.

Кроме случаев соглашения противоположного характера, полет над неприятельской или занятой неприятелем территорией воспрещается.

Летательные аппараты должны подчиняться всякому требованию о спуске. В случае приземления по требованию летательный аппарат со своими пассажирами может продолжать свой полет после возможного осмотра.

В случае вынужденной посадки на неприятельской или занятой неприятелем территории раненые и больные, а также экипаж летательного аппарата становятся военнопленными. С санитарным персоналом будут обращаться согласно статье 24 и следующим статьям.

Статья 37

Санитарные летательные аппараты сторон, находящихся в конфликте, могут при соблюдении условий, изложенных во 2-м абзаце настоящей статьи, пролетать над территорией нейтральных Держав и совершать посадку на ней в случае необходимости или для промежуточной остановки. Они должны будут предварительно оповещать нейтральные Державы о своем перелете над их территорией и повиноваться требованию о приземлении или посадке на воду. Они будут защищены от нападения только тогда, когда они будут летать по маршруту, на высотах и во время, которые будут специально установлены соглашением между сторонами, находящимися в конфликте, и заинтересованными нейтральными Державами.

Однако нейтральные Державы смогут установить условия или ограничения в отношении полета санитарных летательных аппаратов над их территорией или их приземления. Эти возможные условия или ограничения будут применяться одинаково ко всем сторонам, находящимся в конфликте.

Выгруженные санитарным летательным аппаратом на нейтральной территории с согласия местной власти раненые и больные должны будут, если не имеется договоренности иного характера между нейтральными Государством и сторонами, находящимися в конфликте, содержаться нейтральным Государством таким образом, чтобы в тех случаях, когда этого требует международное право, они не могли снова принять участия в военных действиях. Расходы по госпитализации и интернированию будет нести Держава, к которой принадлежат эти раненые и больные.

Глава VII

Отличительная эмблема

Статья 38

Из уважения к Швейцарии геральдический знак красного креста на белом поле, образуемый путем обратного расположения федеральных цветов, сохраняется как эмблема и отличительный знак санитарной службы армий.

Однако в отношении стран, употребляющих уже вместо красного креста полумесяц или красные лев и солнце на белом поле в качестве отличительного знака, эти эмблемы равным образом допускаются в смысле настоящей Конвенции.

Статья 39

Под контролем компетентных военных властей эмблема будет изображена на флагах, на нарукавных повязках и на всех предметах, относящихся к санитарной службе.

Статья 40

Личный состав, упомянутый в ст.ст. 24, 26 и 27, будет носить на левой руке на портящуюся от влаги нарукавную повязку, снабженную отличительным знаком, которая выдается и снабжается печатью военными властями.

Этот личный состав в дополнение к опознавательным медальонам, указанным в ст.16, будет также иметь при себе специальное удостоверение личности, снабженное отличительным знаком*. Это удостоверение не должно портиться от влаги и должно быть такого размера, чтобы его можно было положить в карман. Оно должно быть составлено на языке соответствующей страны, и в нем должны указываться по крайней мере фамилия и имя, дата рождения, звание и войсковой номер владельца, а также должно указываться, в качестве кого он имеет право на покровительство настоящей Конвенции. На удостоверении должен быть фотоснимок владельца, а также его подпись или отпечатки пальцев, или то и другое. На нем должна иметься рельефная печать военных властей.

* Форма удостоверения личности не приводится (см.: Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций.., вып. XVI, с.100).

Удостоверения личности должны быть единообразны в каждой армии и однотипны, насколько возможно, во всех армиях Высоких Договаривающихся Сторон. Стороны, находящиеся в конфликте, могут руководствоваться образцом, который в качестве примера приложен к настоящей Конвенции. В начале военных действий они известят друг друга о принятом ими образце. Каждое удостоверение должно быть изготовлено по возможности не менее чем в двух экземплярах, один из которых будет храниться Державой, к которой принадлежит данное лицо.

Ни в коем случае вышеупомянутый личный состав не может быть лишен своих знаков различия или удостоверений и права носить нарукавную повязку. В случае их потери он будет иметь право получения дубликатов удостоверений и знаков различия.

Статья 41

Персонал, указанный в статье 25, будет носить, но только в то время, когда он выполняет свои санитарные обязанности, белую повязку, снабженную в центре отличительным знаком небольшого размера. Эта повязка должна выдаваться военными властями и снабжаться ими печатью.

Военные удостоверения, которые будет иметь этот персонал, будут содержать указание о санитарной подготовке, полученной владельцем, о временном характере его обязанностей, а также о его праве носить повязку.

Статья 42

Отличительный флаг Конвенции может быть поднят только на санитарных формированиях и учреждениях, которым она обеспечивает покровительство, и притом только с согласия военных властей.

В подвижных формированиях, как и в постоянных учреждениях, вместе с ним может быть поднят национальный флаг стороны, находящейся в конфликте, которой принадлежит данное формирование или учреждение.

Однако санитарные формирования, попавшие во власть неприятеля, будут поднимать лишь флаг Конвенции.

Стороны, находящиеся в конфликте, примут, поскольку это позволят военные требования, необходимые меры для того, чтобы отличительные эмблемы, отмечающие санитарные формирования и учреждения, были отчетливо видны сухопутным, воздушным и морским неприятельским силам, дабы устранить возможность всякого агрессивного действия.

Статья 43

Санитарные формирования нейтральных стран, допущенные к предоставлению своих услуг одной из воюющих сторон на условиях, предусмотренных статьей 27, должны поднимать вместе с флагом Конвенции национальный флаг этой воюющей стороны, если последняя пользуется правом, которое ей дает статья 42.

Кроме случаев, когда имеется приказ противоположного характера соответствующих военных властей, они могут при всех обстоятельствах поднимать свой национальный флаг, даже если они окажутся во власти противной стороны.

Статья 44

За исключением случаев, упомянутых в последних трех абзацах настоящей статьи, эмблема красного креста на белом поле и слова "Красный Крест" или "Женевский Крест" не могут использоваться ни во время мира, ни во время войны, кроме как для защиты или обозначения санитарных формирований и учреждений, персонала и материальной части, защищенных настоящей Конвенцией и другими конвенциями, касающимися аналогичных вопросов. То же самое относится к эмблемам, упомянутым в статье 38, абзац второй, в отношении пользующихся ими стран. Национальные общества Красного Креста и другие общества, упомянутые в статье 26, будут иметь право пользоваться отличительной эмблемой, предоставляющей покровительство Конвенции, только в рамках положений этого абзаца.

Кроме того, национальные общества Красного Креста (Красного Полумесяца, Красного Льва и Солнца) в мирное время могут пользоваться в соответствии со своим национальным законодательством именем и эмблемой Красного Креста и для других видов своей деятельности, отвечающих принципам, сформулированным международными конвенциями Красного Креста. Когда эти другие виды деятельности осуществляются во время войны, условия пользования эмблемой должны быть таковы, чтобы нельзя было предположить, что она имеет целью обеспечить покровительство Конвенции; эмблема должна быть сравнительно небольшой величины, и ею нельзя пользоваться на нарукавных повязках и на крышах зданий.

Международным органам Красного Креста и их надлежащим образом уполномоченному персоналу будет разрешено пользоваться во всякое время знаком красного креста на белом фоне.

В качестве исключения в соответствии с национальным законодательством и со специального разрешения одного из национальных обществ Красного Креста (Красного Полумесяца, Красного Льва и Солнца) эмблема Конвенции может употребляться в мирное время для обозначения перевозочных средств, используемых в качестве санитарного транспорта, и мест нахождения пунктов помощи, предназначенных исключительно для оказания бесплатной помощи раненым и больным.

Глава VIII

Выполнение конвенции

Статья 45

Каждая сторона, находящаяся в конфликте, через своих главнокомандующих должна будет заботиться о подробностях выполнения предшествующих статей, равно как и насчет непредусмотренных случаев, в соответствии с общими принципами настоящей Конвенции.

Статья 46

Применение репрессалий к раненым, больным, личному составу, зданиям и имуществу, находящимся под защитой Конвенции, воспрещается.

Статья 47

Высокие Договаривающиеся Стороны обязуются как в мирное, так и в военное время распространять возможно шире текст настоящей Конвенции в своих странах и, в частности, включить ее изучение в учебные программы военного и, если возможно, гражданского образования, с тем чтобы с ее принципами было ознакомлено все население в целом и, в частности, сражающиеся вооруженные силы, санитарный персонал и священнослужители.

Статья 48

Высокие Договаривающиеся Стороны будут передавать друг другу при посредстве Швейцарского Федерального Совета, а во время военных действий через Держав-Покровительниц официальные тексты переводов настоящей Конвенции, а также законы и постановления, которые они смогут принять с целью обеспечения ее применения.

Глава IX

Пресечение злоупотреблений и нарушений

Статья 49

Высокие Договаривающиеся Стороны берут на себя обязательство ввести в действие законодательство, необходимое для обеспечения эффективных уголовных наказаний для лиц, совершивших или приказавших совершить те или иные серьезные нарушения настоящей Конвенции, указанные в следующей статье.

Каждая Высокая Договаривающаяся Сторона обязуется разыскивать лиц, обвиняемых в том, что они совершили или приказали совершить то или иное из упомянутых серьезных нарушений и, каково бы ни было их гражданство, предавать их своему суду. Она сможет также, если она этого пожелает, передать их в соответствии с положениями своего законодательства для суда другой заинтересованной Высокой Договаривающейся Стороне в том случае, если эта Договаривающаяся Сторона имеет доказательства, дающие основания для обвинений этих лиц.

Каждая Высокая Договаривающаяся Сторона примет меры, необходимые для пресечения всех иных действий, противоречащих положениям настоящей Конвенции, помимо серьезных нарушений, перечисленных в следующей статье.

При всех обстоятельствах обвиняемые лица будут пользоваться гарантиями надлежащей судебной процедуры и правом на защиту, которые не должны быть менее благоприятными, чем те, которые предусмотрены в статье 105 и последующих статьях Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об обращении с военнопленными ([995_153](#)).

Статья 50

К серьезным нарушениям, упомянутым в предыдущей статье, относятся нарушения, связанные с одним из следующих действий, в том случае, если эти действия направлены против лиц или имущества, пользующихся покровительством настоящей Конвенции: преднамеренное убийство, пытки и бесчеловечное обращение, включая биологические эксперименты, преднамеренное причинение тяжелых страданий или серьезного увечья, нанесение ущерба здоровью, незаконное, произвольное и проводимое в большом масштабе разрушение и

присвоение имущества, не вызываемые военной необходимостью.

Статья 51

Ни одной Высокой Договаривающейся Стороне не будет разрешено освобождать себя или какую-либо другую Высокую Договаривающуюся Сторону от ответственности, которая возлагается на нее или на другую Договаривающуюся Сторону вследствие нарушений, предусмотренных в предыдущей статье.

Статья 52

По просьбе одной из сторон, находящихся в конфликте, должно быть начато расследование в порядке процедуры, подлежащей установлению между заинтересованными сторонами, по поводу всякого утверждения о нарушении Конвенции.

В случае достижения соглашения по вопросу о процедуре расследования стороны по взаимной договоренности выбирают арбитра, который решает вопрос о процедуре.

Как только нарушение будет установлено, стороны, находящиеся в конфликте, пресекут его и примут меры к наказанию за него в возможно короткий срок.

Статья 53

Пользование частными лицами, обществами, фирмами или компаниями, как общественными, так и частными, за исключением тех, которые на это имеют право в силу настоящей Конвенции, эмблемой или наименованием "Красный Крест", или "Женевский Крест", или всяким знаком и всяким наименованием, представляющим подражание им, запрещается в любое время, какова бы ни была цель этого использования и независимо от того, с какого времени к нему прибегали.

В связи с уважением, оказанным Швейцарии принятием федеральных цветов, расположенных в обратном порядке, и во избежание возможного смешения герба Швейцарии с отличительным знаком Конвенции пользование частными лицами, обществами или фирмами гербом Швейцарской Конфедерации, равно как любым знаком, являющимся подражанием ему, либо в качестве фабричных или товарных знаков, либо в качестве составных частей этих знаков, как в целях, противоречащих коммерческой добросовестности, так и в условиях, могущих задеть швейцарские национальные чувства, запрещается в любое время.

Тем не менее Высокие Договаривающиеся Стороны, которые не являлись участницами Женевской Конвенции от 27 июля 1929 года, могут предоставить тем, кто пользовался ранее эмблемами, наименованиями или марками, упомянутыми в первом абзаце, максимальный срок в три года, считая с момента вступления в силу настоящей Конвенции, чтобы перестать пользоваться ими, причем разумеется, что в течение этого срока пользование этими эмблемами должно быть таково, чтобы оно не создавало впечатления, что оно рассчитано на то, чтобы в военное время предоставить покровительство Конвенции.

Запрещение, установленное первым абзацем настоящей статьи, будет равным образом распространяться, не оказывая влияния на какие-либо права, приобретенные в силу прежнего употребления, на эмблемы и наименования, предусмотренные во втором абзаце статьи 38.

Статья 54

Высокие Договаривающиеся Стороны, в том случае если их действующее законодательство окажется недостаточным, примут меры, необходимые для предотвращения и пресечения во всякое время

злоупотреблений, указанных в статье 53.

Заключительные положения

Статья 55

Настоящая Конвенция составлена на французском и английском языках. Оба текста являются одинаково аутентичными.

Швейцарский Федеральный Совет обеспечит официальные переводы Конвенции на русский и испанский языки.

Статья 56

Настоящая Конвенция, датированная настоящим числом, может быть до 12 февраля 1950 года подписана от имени всех Держав, представленных на конференции, которая открылась в Женеве 21 апреля 1949 года, а также Державами, не представленными на этой конференции, но участвующими в Женевских Конвенциях 1864, 1906 или 1929 гг. об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях.

Статья 57

Настоящая Конвенция будет ратифицирована возможно скорее, и ратификационные грамоты будут сданы на хранение в Берне.

О передаче каждой ратификационной грамоты будет составлен протокол, засвидетельствованная копия которого будет вручена Швейцарским Федеральным Советом всем державам, от имени которых будет подписана Конвенция или сделано заявление о присоединении.

Статья 58

Настоящая Конвенция вступит в силу спустя шесть месяцев после того, как по крайней мере две ратификационные грамоты будут сданы на хранение.

В дальнейшем она будет вступать в силу для каждой Высокой Договаривающейся Стороны спустя шесть месяцев после сдачи на хранение ее ратификационной грамоты.

Статья 59

Настоящая Конвенция заменит собою Конвенции от 22 августа 1864 года, 6 июля 1906 года и 27 июля 1929 года в отношениях между Высокими Договаривающимися Сторонами.

Статья 60

Настоящая Конвенция со дня вступления ее в силу будет открыта для присоединения к ней всякой державы, от имени которой эта Конвенция не была подписана.

Статья 61

О каждом присоединении будет заявлено письменно Швейцарскому Федеральному Совету, и оно вступит в силу через шесть месяцев со дня получения его последним.

Швейцарский Федеральный Совет сообщит о присоединении всем Державам, от имени которых была подписана Конвенция или было сделано заявление о присоединении.

Статья 62

Предусмотренные в статьях 2 и 3 случаи введут немедленно в силу сданные на хранение ратификации, а также и присоединения, о

которых было заявлено находящимися в конфликте сторонами до или после начала военных действий или оккупации. Швейцарский Федеральный Совет будет сообщать самым быстрым способом о ратификациях или присоединениях, полученных от сторон, находящихся в конфликте.

Статья 63

Каждая из Высоких Договаривающихся Сторон будет иметь возможность денонсировать настоящую Конвенцию.

О денонсации должно быть заявлено в письменном виде Швейцарскому Федеральному Совету, который сообщит об этом правительствам всех Высоких Договаривающихся Сторон.

Денонсация вступит в силу лишь год спустя после заявления, сделанного Швейцарскому Федеральному Совету. Однако денонсация, заявление о которой было сделано в то время, когда денонсирующая Держава участвовала в конфликте, не будет иметь силы до заключения мира и, во всяком случае, до тех пор, пока не будут закончены операции по освобождению и репатриации лиц, пользующихся покровительством настоящей Конвенции.

Денонсация будет иметь силу лишь в отношении денонсирующей Державы. Она никак не будет влиять на обязательства, которые стороны, находящиеся в конфликте, будут обязаны продолжать выполнять в силу принципов международного права, поскольку они вытекают из обычаев, установившихся среди цивилизованных народов, из законов человечности и велений общественной совести.

Статья 64

Швейцарский Федеральный Совет регистрирует настоящую Конвенцию в секретариате Организации Объединенных Наций. Швейцарский Федеральный Совет сообщит также секретариату Организации Объединенных Наций о всех ратификациях, присоединениях и денонсациях, полученных им в связи с данной Конвенцией.

В удостоверение сего нижеподписавшиеся, представив соответствующие полномочия, подписали настоящую Конвенцию.

Учинено в Женеве 12 августа 1949 года на французском и английском языках; оригинал настоящей Конвенции будет храниться в архивах в Швейцарской Конфедерации, а засвидетельствованные копии Конвенции будут переданы Швейцарским Федеральным Советом каждому Государству, подписавшему ее или присоединившемуся к ней*.

* Подписывая Конвенцию, Правительство СССР сделало следующую оговорку по статье 10: "СССР не будет признавать законным обращение Державы, во власти которой находятся раненые, больные или санитарный персонал, к нейтральному государству или гуманитарной организации с просьбой принять на себя функции, выполняемые Державой-Покровительницей, если на это не имеется согласия правительства страны, гражданами которой являются покровительствуемые лица".

* Конвенция вступила в силу 21 октября 1950 г. Ратифицирована Президиумом Верховного Совета СССР 17 апреля 1954 г.

Текст документа сверен по:
"Международная защита прав и свобод
человека", Москва, Юридическая литература,
1990 год.
Официальный перевод

Публікація документа:

- **Офіційний вісник України** від 21.08.2010 — 2010 р., № 62, стор. 177, стаття 2180, код акту 52371/201